

Білоусова Олена Станіславівна,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник відділу державних фінансів;
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

РОЛЬ БЮДЖЕТНИХ ВИДАТКІВ РОЗВИТКУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Створення державою умов для довгострокового зростання економіки упродовж останніх років в Україні здійснюється шляхом фінансування розвитку людського капіталу. Тому актуалізуються проблеми стимулювання інвестицій в основний капітал для забезпечення економічної діяльності та створення інновацій за рахунок видатків розвитку з бюджетів різних рівнів, а також фінансування ключових напрямів реалізації програмних документів щодо стратегічного розвитку України, зокрема Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року, Експортної стратегії України 2017–2021 рр. [1–2].

Нормативно-правова регламентація фінансового забезпечення економічного зростання потребує чіткого визначення поняття «видатки розвитку», а також порядку визнання його кількісного і якісного характеру. Відсутність чіткого уявлення про видатки розвитку призводить до викривлення інформації щодо фактичних бюджетних інвестицій у довгострокове економічне зростання та застосування стимулюючих інструментів фінансової політики.

Аналіз показників розподілу коштів Державного бюджету України на видатки розвитку та видатки споживання у період 2011–2016 рр. показав, що:

- спостерігається суттєве скорочення частки видатків розвитку – майже удвічі. Якщо у 2011–2012 рр. вона перевищувала 15%, то у 2014 р. становила лише 8%;

- номінальні показники видатків розвитку скоротилися до 58 млрд. грн. у 2016 р. порівняно з 60,9 млрд. грн., у 2012 р. Фактичні показники бюджетних видатків розвитку у 2016 р. та планові показники 2017 р. дещо збільшилися, порівняно з фактичними показниками 2015 р., на 0,39 в. п. і 0,43 в. п., відповідно та становили 8,47% та 8,51%. У 2016 р. видатки розвитку становили 2,4% ВВП, тоді як у 2012 р. – 4,3%;

- до видатків розвитку у річному плані та звіті про виконання показників розподілу видатків Державного бюджету України віднесено: 1) видатки, що забезпечують нагромадження продуктивного капіталу, створення інноваційних технологій, модернізацію об'єктів основних засобів соціально-культурної сфери, інфраструктури, органів управління; 2) видатки, які за своїм економічним змістом є видатками споживання; 3) видатки кредитування бюджету.

Це потребує реформування бюджетного законодавства. У багатьох країнах світу відбувається перегляд та удосконалення нормативно-правових актів з питань бюджетної статистики з огляду на внесення змін до системи

національних рахунків. Нова редакція Європейської системи національних та регіональних рахунків (ESA2010), порівняно із ESA1995, змінила методологічні засади визнання поточних витрат та витрат на розвиток, що вплинуло на коригування бюджетної та макроекономічної статистики. Зміни до бюджетної статистики країн-членів ЄС почали поступово запроваджуватися, починаючи з 2014 р. [3]. До найсуттєвіших можна віднести зміни щодо визнання витрат на наукові дослідження та розробки, а також витрати на оборону.

Регламентом (ЄС) № 549/2013 Європейського Парламенту та Ради від 21.05.2013 р. та Європейською системою національних та регіональних рахунків (ESA2010, п. 3.22) встановлено, що державні витрати на дослідження та розробки є частиною валового нагромадження основного капіталу [4].

У Бюджетному кодексі України визначення поняття «видатки розвитку» відсутнє. Однак, цей термін застосовується у бюджетній класифікації, при формуванні бюджету та звітності про його виконання. Відповідно до бюджетної класифікації видатки розвитку - це видатки бюджетів на фінансове забезпечення наукової, інвестиційної та інноваційної діяльності, зокрема фінансове забезпечення капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення; структурної перебудови економіки; інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням [5]. Проте це визначення потребує уточнення в частині «видатків на фінансування інвестиційної діяльності», оскільки за чинним законодавством (частина перша ст.4 Закону України «Про інвестиційну діяльність») об'єктом інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, в тому числі оборотні кошти в усіх галузях економіки.

Видатки розвитку державного бюджету нами пропонується визначати як видатки на фінансування капітальних вкладень для створення (придбання), реконструкції, технічного переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік; науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт; відповідних капітальних трансфертів.

До видатків розвитку слід відносити:

- капітальні видатки (включаючи капітальні вкладення для забезпечення заходів спеціального призначення). Капітальні вкладення – у розрізі видатків на економічну діяльність, соціально-культурну сферу, інфраструктуру, діяльність органів управління, правопорядку та оборони;

- видатки на наукові дослідження і розробки;

- капітальні трансферти підприємствам, установам, організаціям на фінансування капітальних вкладень та фундаментальних і прикладних наукових досліджень у різних сферах управління та економіки.

Деталізація капітальних вкладень за суспільним призначенням, з дотриманням міжнародних норм, надасть можливість оцінити вплив цих видатків на продуктивний капітал, який забезпечуватиме зростання економіки, збільшення ВВП та державних доходів.

Аналіз розподілу видатків розвитку, наведених у річному Звіті про виконання показників розподілу видатків Державного бюджету України, показав, що у 2016 р. видатки на економічну діяльність склали 1,9 млрд грн, або 3,2% від загального обсягу видатків розвитку. Фактично видатки розвитку

становили 54,4 млрд.грн., що на 3,6 млрд.грн., або на 0,6 в. п. менше, ніж було відображено у річному звіті, оскільки до видатків розвитку були віднесені видатки, які за змістом є видатками споживання, зокрема: державна підтримка вугледобувних підприємств на часткове покриття витрат із собівартості вугільної продукції; реструктуризація вугільної та торфодобувної промисловості (заходи з підготовки вугледобувних підприємств до ліквідації); стаціонарне лікування у власних медичних закладах, медичне та санаторно-курортне лікування; здійснення зовнішнього оцінювання та моніторинг якості освіти.

Видатки Державного фонду регіонального розвитку, у своїй більшості, здійснюються для проведення будівництва, модернізації, ремонту об'єктів соціально-культурної сфери (57,1% загального обсягу фінансування) та інфраструктури (40,5%). Канітальні вкладення в економічну діяльність становили лише 0,2% загального обсягу фінансування Державного фонду регіонального розвитку у 2016 р. При цьому слід зауважити, що створення каніталомістких об'єктів суспільної інфраструктури, без яких неможливо гарантувати достатній рівень якості життя, що забезпечується наданням послуг освіти, охорони здоров'я, транспорту чи соціального захисту, є важливими завданнями держави, проте фінансуватися вони мають з центрального бюджету країни (інвестиційні трансферти місцевим бюджетам) [6, с. 24]. Крім цього, для забезпечення довгострокового економічного зростання регіонів не менш важливим є фінансування наукових досліджень та розробок, співфінансування інвестиційних проектів розвитку підприємств реального сектора.

Пропонується внести зміни до: Бюджетного кодексу України в частині: доповнення пункту 1 статті 2 та статті 71 новим терміном «видатки розвитку»; наказів Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11 «Про бюджетну класифікацію» та від 12.03.2012 р. № 333 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету» в частині визначення нової редакції переліку видатків розвитку; Методологічних положень оновленої версії системи національних рахунків 2008 р. у частині віднесення всіх видатків на наукові дослідження та розробки до валового нагромадження основного капіталу.

Список використаних джерел

1. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015> – Назва з екрана
2. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 504-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#n8> – Назва з екрана
3. Transition to ESA10: Impact on Public Sector Finances. Peter Gittins Office for National Statistics. URL: <https://www.ons.gov.uk> – Назва з екрана

4. Regulation № 549/2013 of the European Parliament and of the Council. On the European system of national and regional accounts in the European Union. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0549>– Назва з екрана

5. Складові частини витрат (видатків) розвитку та витрат (видатків) споживання: наказ Міністерства фінансів України від 14.01.2011 р. № 11. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11/page5> – Назва з екрана

6. Луціна І. О. Капітальні трансферти місцевим бюджетам: підходи до створення ефективної системи управління // Фінанси України. 2011. № 2. С. 24–34.

*Білошкурська Наталія Володимирівна,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом;
Білошкурський Микола Васильович,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз впливу окремо взятих факторів на обсяг валового прибутку дає змогу дослідити певні тенденції діяльності підприємства. У рамках реалізації економіко-математичного моделювання результатів фінансово-господарської діяльності підприємства доцільно провести кількісну оцінку сумарного впливу факторів на показник валового прибутку. Комплексну взаємодію всіх факторів ($X_1, X_2, \dots, X_n$) з результативним показником (Y) можна описати рівнянням лінійної багатофакторної регресії виду:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + \dots + a_nX_n. \quad (1)$$

Використовуючи кореляційно-регресійний аналіз, дослідимо сумарний вплив на обсяг валового прибутку (Y , тис. грн) реального вітчизняного підприємства таких факторів:

- 1) власний капітал, тис. грн (X_1);
- 2) коефіцієнт Бівера (X_2);
- 3) коефіцієнт фінансової автономії (X_3);
- 4) коефіцієнт поточної ліквідності (X_4);
- 5) залишкова вартість основних засобів, тис. грн (X_5).

Вихідні дані для аналізу зведено у табл. 1.